

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celipoli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 20.

V Ljubljani, 15. oktobra 1876.

Tečaj XVI.

K r o m p i r

obravnavava v višem oddelku ljudske šole.

Ker smo danes brali 127. b. v II. berilu, hočemo nekaj več govoriti o rastlini, katero tukaj vidite. (Učitelj pokaže krompirjevec.) Kako pravite tej rastlini? Kje raste? Toda krompir ne raste sam ob sebi, kakor n. pr. trava i. dr., ampak se mora vsako leto vsaditi, tudi ni krompir od nekaj pri nas rasel. Dobili smo ga iz Amerike. V južni Ameriki okoli jezera „Titikaka“ tam je njegova domovina. Domačini so imenovali to rastlino „papa“. Tam so jo najdlji Španjolci. Od tod je krompir prišel v Severno Ameriko, l. 1584 ga je v Virginiji našel Walter Raleigh.

Hawkins, ki je s služnjimi kupčeval, prinesel je menda l. 1565 prvi krompir na Irsko. Druga poročila pa pripovedujejo, da ga je prinesel Walter Raleigh iz Virginije, ter ga sadil na Irskem na svojem posestvu. Na Angleško pa ga je prinesel Fr. Drake. Nekoliko gomaljev te rastline pošlje toraj svojemu prijatelju z opombo: „Sad te rastline je izversten in zelo rediven, pridelovanje te rastline bi bilo domovini zelo koristno“. Prijatelj si misli, da je Drake menil z besedo „sad“ okrogle, kakor črešnje debele jagode, katere se na rastlini narejajo iz cvetja. Ko se toraj jesen približa in so jagode že rumenile, povabi na obed obilo odlične gospode. Konec obeda prinese strežaj v lepi pokriti skledi nekaj na mizo. Gospodar lepo govori ter konečno pristavi, da jim predlaga v pokriti skledi novo jed, seme je dobil od svojega prijatelja, slavnega Fr. Drake-a s pristavkom, da utegne biti pridelovanje te rastline za Angleško velike vrednosti. — Ko gostje novo jed, katera je bila v surovem maslu pečena

ter s sladkorjem in cimetom potresena, drug za drugim pokušajo, zdi se vsakemu duh in okus zelo slab in ostuden. Sodili so tako-le: mogoče, da je sad v Ameriki dober, toda na Angležkem ne dozori. Gospodar je bil zelo nevoljen, ter ukaže poruvati iz verta krompir. Vertnar poruje krompirjeve stible, naredi ogenj in žge krompir. Gospodar pride na vert, vidi černe gomolje, pohodi eno, in glej prijetno mu zadiši. — Vpraša vertnarja od kod je ta gomolj? Ta mu pove, da je bil na koreninah une ameriške rastline. Takoj se gospodarju dozdeva, kaj in kako? Ukaže gomolje pobrati, pripraviti, ter zopet povabi prijatelje na gostijo. Pri jedi je gotovo prijateljem rekel, da se človek prav lahko moti, ako le po unanje sodi. — Iz Angleškega je prišel potem krompir na Nizozemsko, dalje na Francosko, Nemško in tudi k nam. Ljudje dolgo časa niso hoteli krompirja saditi, predsodki zoper to rastlino so le počasi ginili, a huda letina in lakota je ljudi zmodrila, tako da so poslednič rekli, no, sedaj, ko imamo krompir, ne bode več hude lakote na svetu. A tudi to je prišlo drugače.

L. 1843 je začel najpervo krompir gniti na Angležkem in v Belgiji, od l. 1845 pa tudi na Nemškem in drugej, kjer krompir sade, in hudo, prav hudo je to zadelo kraje, kjer je bil krompir njih poglavitni živež, tako da so ljudje na Irskem lakote umirali. — Krompir pa ni le kot živež zelo imeniten, ampak je tudi za gospodarstvo in obert zelo važen, in Albreht Thaer je pridelovanje te rastline močno razširil, ko je naučil ljudi, kako iz krompirja alkohol napravljati.

Kako saditi krompir? O tem so misli zelo različne. Nekateri svetujejo, da ga je treba bolj gosto saditi, a drugi priporočajo, saditi ga bolj redko. Pravijo tudi, da se več in debelejšega krompirja pridela, ako se sadi celi krompir ali vsaj veči kosi. Güllich svetuje prav redko sajenje in skušnje po njegovem načinu izveršene, so se tudi dobro obnesle, samo da po Güllich-ovi metodi zasajen krompir veliko prostora potrebuje, za 1 sam korun 9—12 štirjaških čevljev. Ko je korun pognal zelišna debela, jih polega in z zemljo obsuje. Tisto je res, da se na ta način lep krompir pridela, ker ima zemlja obilo redilne moči, da napravlja izredno veliko množino gomoljnic. Za navadno sajenje se potrebuje na oralo po 18 vaganov koruna. — Krompir je iz pervega gorjanska rastlina, tedaj ima rad lahko zemljo; lahka ilovka ali peščena tla so tedaj najugodnejša za krompir. Kedar se zemlja ogreje, je najbolj krompir saditi t. j. konec aprila ali začetek maja. Star gospodarsk pregovor pravi: „Ako me usadiš mesca sušca ali začetek mal. travna, pridem kedar jaz hočem, ako me usadiš konec malega, ali začetek velkega travna, toraj precej pridem“. Ko je gomolj nekaj časa v zemlji, oživi se nekako, začne se gibati, na spodaj poganja korenine. Na teh je obilno zelo dolgih nitek, teh se pa derže živice ali pritlike, na katerih še le visi

gomolj raznih podob. Vse to se razvija skrito pod zemljo, drugi del pa poganja na kviško iz zemlje, to pa je stibla ali krompirjevec; ta zraste do 0.5 metrov visoko ter je robat, zelnat in listnat. Kako pa gre sedaj ravnati s krompirjevo rastlino? Dobra pridelka se sme to-
 raj nadejati oni kmetovalec, kateri je dobro seme vsadil na pripravno
 njivo, ter pridno okopaval i. dr. Vendar ne tisti, ki je sadil in okopaval,
 more dati krompirju pravo rast, ampak tisti, ki daje solnce in dež o
 pravem času. (Dalje prih.)

Valentin Vodnik.

VII. Za francoske vlade postane Vodnik „vódia latinskih, pervih in delovskih šol“, uči zgodovino, zemljepisje, časih talijanščino, in ker je ukazala se slovenščina v pervih, pa tudi v srednjih šolah, jame spisovati v ta namen potrebne knjige in dajati jih zapored na svetlo. Perva tedaj priobčena knjiga se imenuje: 13) **Abeceda za Perve šole.** V' Lublani. Natisnena per Leopold Egerju. 1811. 8^o str. 32. — Narejena je po dotlej navadnih abecednikih s kratkim toda bolj pravilnim berivom na pr. Zapovdi božje in cerkvene; Jutrina in Večérna molitva, pred Šolo, po Šoli; Djanje vere, vupanja, lubezni; Obžalvanje Gréhov, Naprejvzetje; Kratki navuki k' lepimu ino čednimu vedenju p. Boga se boj; delaj pošteno; nikoger se ne boj. Hudi razgledki kazé dobro vedenje. Kdor se enkrat zlagá, se mu več vera ne dá. Kar ne moremo popraviti, terpimo volno. Sturi se, de te bodo za možà volili. Ne jezaj se brez potrebe. Per gostju bodi po redkim. Jegraj žogo, ne kupčaj pa nikar itd. Kratke perpovédanja. Radoveden otrok; Bogaboječi, Gospodarski, Molčeči, Nespametni otroci. Polsko délo. Živinska reja. Čebelaríá. Preja. Tkanje. Razdelenje zlogov v' večzložnih besedah. — Tkanje: „Tkalic snuje klobčiče na rémo, sturi snutik, ga navie na šipno vrtilo; sedi v' statvah, stopa na podnožnike, snutik odpéra z' berdmi, skozi odpéranje méče suvalnico, v' ktiri je vótik; gostí platno z' grebenam, ino tka. Tako tudi suknár tka sukno iz vovne.“ —

14) **Keršanski Navuk za Illirske Dežele** vzét iz Katehizma za vse cerkve Francozkiga Cesarstva. Se najde per H. W. Korn Bukveprodajavcu. 1811. 8. str. 133. — Na čelu ima: Izpis iz pervopisa Cesarske skrivne pisavnice v' poslopju Tuillerie 4. dan malitavna 1804: „Napoleon sklène na naznanje Ministra za češenje Božje, de bode za vse cerkve katolške celiga cesarstva napovédan ta keršanski navuk“ itd. — Zgodbe svete na kratkim (str. 5—14). — I. Keršanski Navuk v 1. delu po Apostolski veri (str. 15—38), v 2. Keršansko Vedenje po Zapovdih božjih in cerkvenih (38—59), in v 3. delu Češenje Bož-

je po Molitvi, sv. maši, zakramentih (59—97). — V 2. delu ima pri 4. zapovedi prašanje: „>ktire dolžnosti imamo posebno proti Napoleonu Pervimu, našimu Cesarju, proti njegovim naslédnikom, zakaj? in poznej je knjižici, ki se hrani v knjigarni gimnazijski, na čelo pripisal Vodnik sam: »Pag. 43. quarta interrogatio cum ejus responso, pag. 44. duae interrogationes cum responsis, item pag. 45. duae interrogationes cum responsis delectantur, et sempiternae dentur oblivioni.« Konec tega oddelka str. 98 je pa natisnjeno: Ta Keršanski Navuk je prečastiti Lublanski Škof po imenu Anton v' zboru svojih zvolenih Duhovnih preglédal, popravil ino poterdil, 2. dan Kimovca 1810.“ —

S „Keršanskim Navukam“ v zvezi je potem: II. Sosednji Navuk (str. 99—112), kateri uči, kakšine dolžnosti ima človek proti sebi, proti drugim, posebnim človekam; dvorne dolžnosti, mestne ali lepobnašne t. j. snažnost, dvornost itd. — III. Polski Navuk p. Polsko delo sploh. Zemlina natura ino nje pobólšanje. Gnoj ino Délo. Zélني sadež ino Vertje. Travniki. Germovi ino Drevje. Vinska Terta ino Vino. Logi ino Lés. Živali. — V Sosednjim Navuku piše na pr. str. 103—105:

Pr. Kako se popólnimajo dufhine smóshnofti?

Od. Ravno tako, kakor teléne. Te smoshnofti so: *šposnánje* tiga, kar je refhizhno; *špomín* na to: kar smo šposnali; *hotenje* tiga, kar je pofhtèno ino prav. Sdaj pa s' vednim vurjenjam po navuku modrih se dobé te tri rezhi, ktire so terdnoft ino jakost ali hlabroft nafhe dufhe; ino ta terdnoft inu kripkoft se ne ohrani drugazhi, ko s' pomozhjo tresnofti v' shelah ino štraftih, s' ogibanjam pregréh, ktire naf neréfhlivo seboj vlézhejo.

Pr. Kaj so štrafti? (*passiones*.)

Od. *Štraft* je sledno nagnenje ino sledna fla, ktira naf tare, štréfa ino štanovitno góni proti kaki nam perferzhni rézhi. Ako je ta rezh sa réf dobra, je tudi štraft dobra; ako je slobna, je slobna tudi štraft. S' nafhimi letmi ralejo ino koreninio v' naf nafhe štrafti, ino teshko jih je bersdati. Treba je tedaj se váditi v' mladosti zhes nje gospodváti ino jih rávniti k nafhimu dobizhku.

Pr. Ktire so slobne ali hude štrafti?

Od. Ene so proti namobernene, druge proti ludem. Med perve šhtejemo vse nesmérne flè, kakor je pošhréfhnost, prevelka lubesen pozhutnih flafti, ino tifta nefitoft sheléti to, kár se ne móre dosezhí po pravízi, te so štrafti, ke naf délajo nesadovólne s' nafhim štanam, ino nefrezhne. Med drugo verfto šhtejemo narpred jéso, ktira naf pahne v' sledno nesméro, kader nam vsame svetlobo nafhiga vuma, ino naf štréfe. Potlej je sovrashtvo ktiro, kader lómi ino tare nafho dufho, v' nji raspuha štrup shalofti, ino naf perpravi ob fladkoto blishniga lubésni. Nevófhljivoft ali nevfhézhnost nad drugih frezho nam opélíni shivljenje s' grísenjam ino vjédanjam, ter naf vódi k prasnimu veselju nad ptujo nadlogo. Napuh, ki naf déla sovrásh drugim, de se všim pergnúfimo. Lakomnoft, ktira nam jemle fladoft drugim dobro šturiti, naf nagiba se lózhiti od šofédnje drúfhine s' ludmi, de shivimo polni teshnote ino štraha bres vshtka dobrót, ktire nam Bog daje.

Pr. Kako se je tim štraftam ogibati?

Od. Ni drugé pomozhi, ko vedno váditi se v' zhednoftih *tim graham nasprot-nih*. Vadi se, dokler si mlad, méro dajati fvojim shelam, fvojim flam, ter verjami, de doféshefh gospodarftvo zhes svoje strasti. Lenoba ino nevédnost fta svir vfih pregréh. Rad delaj; rasfvetli vum v' tih rezheh, ktire ti je treba véditi; bodi tresen per vfakimu djanju: tako bofh zhédnoften ino frézhén.

15) **Pismenost ali Gramatika za Perve Šole.** V' Lublani. Natisnil Leopold Eger, 1811. Na prodaj v' šolah. 8. str. VIII. 190. — V predgovoru, kjer je še nekaj jezikoznanskega klasja, kar ga je za seboj bil pobral, povezal v snope, pravi: „Dosti po némško in latinsko pisanih gramatik je med ludi danih, ktire Némcam in drugim Europejcam kažejo slovénski jezik pisati in govoriti; slovensko pisanih pa za domačo potrebo nič več ne poznam, ko sami dvé, Smotriskovo in Lomonósovo za Rose in Serbliane. Ptujce smo tedaj vučili našo besédo znati, sebe pa ne. Od tód pride, de nimamo skoro nič vučeniga perdélka. Zatórej je prav prišla zapoved našim mladenčam dati v' roke pismenji navuk, kir jim bo kazal svojo domačo besédo izrekvati in na¹pismo dévati.

Porečeš: čemu pa mi bo? sej znam po naše govorit. — Govorit znaš, al spravno govoriti in pisati morebit ne. Nemci, Lahi, Francozi, dajo svojim otrokam narpred svojo domačo pismenost za prvi vuk, deslih znajo némško, laško, francozko. Za kaj? — za to ki je treba začéti vse navuke z' tisto besédo, ktiro nas je mati vučila. V' ti se otroci lahko in hitro navádio pismenje znadnosti. To je prva stopna k'-vsim višjim vučenóstam. Veséli tedaj naj bodo mladenči, de jih od začétku ne silimo z' ptujimi neznanmi besédami.

Rés je, de tudi tukaj nenavadne imena na dan pridejo; al per novimu vuku so nove beséde potrebne, in té niso neznane, ker so vzéte iz drugih žé vsim znanih. Vsako délo ima svoje glasne znamina, ktire so čudne, al morebit sméšne tim, ki niso tistiga déla. Kdor ni malnar, ne vé, kaj je polza, šiška, péstrana, pàh, terličnik. Kdor ne déla rudo v' Bohinu, méni, de je v' Kolobocii, kadar jih sliši med seboj govorit: pod starcovim témenam začne stena gnati, jama pride v' razor, potlej na lukne, sprédni rob ométa, rób stisne. Tako ima tudi pismenstvo svoje iména, ktire ne ležé na klópi, temoč gori na polici. Ne zmišlam si jih sam, Smotriski in Lomonósov m' jih dajeta v' svojih bukvah. Né-kaj malo takih serbskih imén sim persilen mémo pustiti, ktirih korenine so per nas clo neznane. Namést tih dam naše druge take, de jih bodo tudi Serbliani lahko razumili; tako si bomo roke podali, in eden k' drugimu brez težave v' šolo hodili.

Pismenji navuk bo našo slovénšino zbrusil, zlikal in obogátíl; vas mladenče pa perpravil, de se bote drugih jezikov ročno navučili: zatorej glejte narpred svojiga dobro poznati. Ne sméte méniti, de žé znate, kar še ne znate. V' kratkim pa bote vidili lép sad vašiga truda; jez bom,

zna biti, nove domače perdelke lépih vumétnost doživel.“ Gotovo bi jih bil, ko bi na tej podlagi bili napredovali. Konec predgovora pa piše: „Zdaj prosim, de dobri priatli naj bodo zarés dobri, in me timčasi do drugiga natisa tih bukev opomnio, kar m' imajo reči, de bom znal vse pomote popraviti in to delo do verha pergnati.

To pismenstvo sim v' letu 1807. po némško spisal, zdaj ga dam svojim rojakam v' našo besédo prestávlenga.“

V' Lublani na Krésni dan 1811.

Valentin Vodnik,

vodia latinskih, pervih in délovskih šol.

Tedaj ga je nada novih domačih pridelkov v vedah in lépih umetnijah tako bila navdušila, da je zapél svojo osodno pesem: 16) „**Iliria oživlena**“, ktera je koj po predgovoru pismenosti bila pridejana, in ktero je v izvirni besedi pa v latinski pesnikovi prestavi: „**Illyria rediviva**“ ponatisnil tedanji vladni list „Télégraphe officiel“ 61 št. 31. julija 1811 s primernim pristavkom (. . . »une ode nouvelle on il peint l' Illyrie renaissant à la voix de l' Empereur Napoléon . . . et la version litterale que l' auteur lui-même — M. l' Abbé Vodnik, Directeur du Gymnase de Laybach — en a donnée en latin. Le style de la pièce originale est, au jugement des conoisseurs plein de mouvement et d' énergie . . . L' Amour de la patrie respire dans chacun de ses vers et c' est un feu sacré qui échauffe, anime la pièce entiere« cf. Gesch. Krains v A. Dimitz IV. 8, kjer ste obé str. 352 in 353 na tanko ponatisnjeni).

Pismenost sama ima pet delov, in v A) se razlagajo Čerke, v B) Besede, v C) Vezanje, v D) Izobrazenje Besed, v E) Glasova Mera, in v F) Prepone. O glasovi meri pravi na sklepu: „Pevcam vender ne jemlemo njih starih pravic, ktire jim dovólio, de smejo večkrat na stran mahniti in se po posebnih krajov izréki ravnati. To pa bodo sami védili, de naj se varvajo samopášnosti. Kar smémo v' majhinih pesmicah, ta, se mi zdí, nam per viših pesmah ne bo vselej péla“. — In po preponah je str. 167: „Pomnja. Vsako delo ima svoje besede in imena, ktire drugi ne znajo, ki niso tistiga dela. De boš tedaj pismenske besede poznal, perstavim tukaj njih pomén.“ In na to nasledva, str. 168 do 187:

Pomén pismenjih beséd po abecednimu redu.

Na pr. Beseda, vocabulum, besédica, particula. — Dih, spiritus, gost dih, spiritus asper; doba, aera, tempus opportunum, tempus. — Glas, sonus, glasen vocalis, sonorus, glasnik, litera vocalis, glasova mera, pro-sodia. — Istje, substantia, istno ime, nomen substantivum. — Kluka, circumflexus (Gallis usitatus), klukast vdar, accentus circumflexus; kopito, modulus; kratica signum abbreviationis. — Lice, persona (apud verba et pronomina), ličen, personalis. — Naklon, modus; narečje adverbium

narékama pišem, Diktando schreiben. — Obhod, periodus, obhódnji, periodicus; obraz, forma, zemlin obraz, mappa mundi, deželni obraz mappa geographica, morski obraz Seekarte. — Pismo, scriptura, scriptum, epistola; pismenji grammaticus - ca - cum, pismenstvo, pismenost, pismenja znadnost ars grammatica, Grammatica, pismenic ein Grammatiker. (Smotriski imenuje čerko pismik al pismén, Lomonosov pa bukva); potis, potisk der Nachdruck, emphasis; pravilo, regula. — Réz, comma. — Samo čist, samo edín, simplex; snova, snutik, materia, der Stoff, Urstoff, argumentum; sojoč, ens, substans, sostvo, sost, substantia, entitas, sósten substantivus; strok, oratio seu periodus. — Zjanje, hiatus; z' osredkam mediate; zréka dialectus. — Tok, theca conditorium, das Futteral, die Holfter. — Vsôst, universitas. — Cislo numerus, čislam aestimo, habeo rationem itd. —

Pervo poskušnjo, slovnico pisati po slovénski, storil je J. Zelenko, čegar gramatika (zrekliviše) je popolnoma v duhu Markovem na eni strani nemški na eni slovenski vravnana prišla na svetlo v Celju l. 1791 z naslovom: „Slovenska Grammatika, oder Georg Sellenko's Wendische Sprachlehre.“ itd. — Pervo čisto slovensko in v krepkih izrazih dal nam V. Vodnik, kakor v vezani tudi v nevezani besedi naslednikom res vodník, začetnik znanstvenega imenoslovja, katero so sprejeli Metelko in drugi. —

Pripravljalna pot v zemljepisje in zgodovino.

(Dalej.)

Č l o v e k.

Ko je bila šesti dan stvarjena zemlja postala svetla, suha, ko so se nahajale na nji rastline in živali, je bila vsa pripravljena, da sprejme človeka. Človek je lahko najdel, česar je neogiblivo potreboval za življenje, namreč: stanovanje, hrano, živjež. Bog bi bil lahko vstvaril nakrat veliko ljudi po vseh krajih sveta, pa iz modrega namena tega ni hotel. Vsemu človeškemu rodu je dal iste pradede in prvotno domačijo. Še le šesti dan stvarjenja je vstvaril moža iz zemlje in njemu na stran tudi Evo, mater vsemu človeškemu rodu.

Sveto pismo nam pripoveduje stvarjenje prvega človeka. Ko je Bog rastline stvaril, rekel je zemlji: „Naj raste na zemlji trava in so rodovitna drevesa i. t. d.“ — Ko je hotel živali stvariti, rekel je vodi in zemlji: „Naj voda mergoli živčih in živih žival, in zemlja naj rodi živali i. t. d.“ Ko je pa človeka hotel stvariti, ni govoril ne zemlji, niti vodi ali kopnemu, hotel je namreč vstvariti višo, žlahnejšo stvar, tedaj je rekel samemu sebi: „Naredimo človeka po svoji podobi, ki naj go-

spoduje nad ribami v vodi, nad ticami pod nebom, nad živalijo, nad vso zemljo, nad vsemi kar lazi po zemlji.“ — „In Bog je vstvaril človeka iz zemlje.“ — Bil je enak perstenemu kipu, ni se gibal, niti ni živel. Temu kipu je življenje udihnil — sedaj je bil žival. — Ti živali je dal pametno neumerjočo dušo, duha od svojega duha — sedaj je postala žival človek. Tako je Bóg vstvaril človeka po svoji podobi, v podobo Božjo ga je stvaril, — človek je od Boga. — Kaj je po tem takem človek? Združenje duha, ki prihaja od Boga z zemeljskim, živalskim telesom. — Kako globoko je tedaj zival pod človekom! K zemlji naklonjena živi le svojemu telesu, je sužnja svojemu nagonu, — a človek stopa po koncu, njegov pogled je vzvišen in roke povzdignjene. On gleda v nebo, v svojo pravo domovino; naj tedaj nikar po živalsko ne gleda le na zemljo, in ne hrepeni le po zemeljskim, marveč po tem, kar je zgoraj. Žival je sužnja zemlji, človek pa je krona stvarjenju, po Božji volji naj je jedini svoboden v naravi in naj nad njo gospodari, na zemlji naj bode kakti Božja podoba in Njemu enak. Dušo ima tudi žival, pa po duhu se vverstuje človek angelom, ako tako živi in ravna, da je njegov život vredno stanovanje nebeškemu duhu.

Ker smo vsi od Adama in Eve, tako so tudi vsi milijoni ljudi, ki so kedaj na zemlji živeli, ki še sedaj na nji živijo, in ki bodo nekdanj na nji živeli — otroci in udje jedne velike družine, vsi so si med seboj bratje in sestre, naj tedaj drug drugemu pomagajo, in se med sabo spoštujejo in ljubijo.

Perva dva človeka sta živela od kraja v nedolžnosti v srečnem kraju, ki se v sv. pismu imenuje Eden ali raj. Kje je bil ta raj ne vemo, morda v Srednji Aziji na bregovih Evfrata ali na podnožji Indiških gora, kdo to ve?

Po svojim lastnim zadolženji, po nepokorščini do Boga sta zgubila prva človeka svoje presrečno stanovališče, in odsihmal sta si morala v potu svojega obraza kruh služiti.

Dokler je bilo le malo ljudi na zemlji, stanovali so blizu skupaj, kakti velika družina — otroci, bratje, stričniki, bratrani, stariši in dedje. Ko jih je bilo preveč na enem mestu je primankovalo stanovanja in živeža, več se jih je pa iz katerikolega vzroka podalo v daljne kraje, tako je pobegnil Kajn v tuje kraje, ko je ubil svojega brata, in se je potikal po zemlji. Ljudje so se razšli na vse kraje in so obljudili vse strani po zemlji, izhod in zahod, sever in jug. Kako so prišli prvi ljudje v Ameriko in na avstralske otoke, težko je povedati; mogoče pa tudi, da se je Avstralija in Amerika z drugimi deli sveta skupaj deržala, in da so velikanski natorni prigodki zemljo raztergali.

Od kar sta živela Adam in Eva je minulo po navadnem štenji na priliko 6 tisoč let, koliko časa pa že sploh svet stoji in se na njem

verste štirje letni časi, in rastejo zeli in živé živali, tega nihče ne ve, razven vsevednega stvarnika.

Ljudje so se na zemlji zelo pomnožili in na vse kraje razkropili; a ne samo to, tudi so se zelo spremenili in se še sedaj spreminjajo leto za letom, dan za dnevom, v vsakem kraju in pod vsakim obnebjem.

Tudi poveršje zemlje se od tega časa sicer ni pomnožilo a vendar zelo spremenilo, in se še sedaj spreminja. — Poglejmo, kakšne so te spremembe, ki so se veršile nad ljudmi, ki so se godile z zemljo, od katerih nam zgodovina ali še veliko, ali le malo pripoveduje.

(Dalje prih.)

Šolarska knjižnica.

IX.

50. **Kmetijska kemija ali natorne postave in kemijske resnice obrnjene na človeško in živalsko življenje, na kmetijstvo in njegove pridelke. Spisal Matija Vertovc. (Drugi natis.) V Ljubljani. Natisnil in založil Jožef Blaznik. 1856. 8^o. 249 str.**

Da je ta knjiga popolnem pripravna za šolarske bukvarnice, na to menda vsak pristane, kdor je tega mnenja, da je šolarskim bukvarnicam treba tudi taci knjig, iz katerih se podučuje tudi bolj odrasla in ljudsko šolo izveršivša mladina. Šolarska knjižnica naj ima vsakovrstnih poučnih in zabavnih knjig na izbiro in po starosti in duševnej zmožnosti razdeljene. Učitelj svojo mladino pozná in on jej razdeljuje knjige, kakor se mu najbolj primerno zdi. Zgoraj omenjena knjiga naj se daje odrasčenej mladini, ki hodi v ponavljalno šolo, ter se jej naroči, da jo doma na glas bere, posebno o zimskih večerih, ko je vsa družina v hiši. Pač bi škoda bilo, ako si ne bi vsaka šolarska knjižnica nabávila zgoraj omenjeno knjigo. Priporočamo jo tudi vsem farnim knjižnicam. Dobiva se pri Blazniku v Ljubljani in stoji 50 kr.

51. **Potovanje v sveto deželo v letu 1857. Spisal Mihael Verne. V Ljubljani 1857. Natisnil in založil Jožef Blaznik. 8^o. 272 str.**

To precej debelo knjigo smemo z dobro vestjo priporočati šolarskim in farnim knjižnicam. Učitelj jo naj posojuje bolj odraslej in na umu izobraženej mladini, ker majhnim otročičem so namenjene bolj kratkočasno-poučne knjižice. Zemljepisne in zgodovinske knjige so pa namenjene bolj odrasčenej mladini, ki take stvari umeje. Žalibog, da nam baš takih knjig v slovenskem jeziku pomanjkuje; naj bi se tedaj naši pisatelji za mladino poprijeli bolj zemljepisnega in zgodovinskega gradiva ter nam prirédili nekoliko primernih knjižic za mladino. — Zgoraj omenjena knjiga ima v sebi tudi obris jeruzalemskega mesta in cerkve

božjega groba v Jeruzalemu. Dobiva se v Blaznikovej tiskarni in stoji samo 50 kr.

52. **Zlate jabelka.** Spisal Friderik Baraga, misijonar in bivši škof v Ameriki. Tretji natis. V Ljubljani 1856, natisnil in založil Jož. Blaznik. 8°. 272 str.

O tej knjigi nam nij treba mnogo govoriti, ker je uže tako dosti znana mej slovenskim občinstvom. Knjiga se je našemu prostemu ljudstvu tako prikupila, da jej je bilo treba uže tretjega natisa. Knjiga govori o prelepih lastnostih, ki so vsacemu človeku brez razločka stanu potrebne. Te lastnosti so: ponižnost, pokorščina, potrpežljivost, zaupanje, molitev, priprostost srca, krotkost, pridnost v dobrih delih, zatajevanje in zatiranje samega sebe, ljubezen, popolnomost, zedinjenje z Bogom. — Priporočamo to prelepo knjigo posebno farnim, pa tudi šolarskim knjižnicam ter želimo, da bi dokaj sadu obrodila. Dobiva se pri Blazniku in stoji, dasi je celih 17 pôl debela, samo 40 kr.

53. **Kranjski vertnar, ali poduk za umno rejo sadnih dreves.** Na svetlo dala c. k. kmetijska družba na Kranjskem. Spisal Franc Pirc, misijonar v Ameriki. (Tretji popravljeni natis.) V Ljubljani 1863. Natisnil in založil Jož. Blaznik. 8°. 112 str.

Mi si šolarske knjižnice po slovenskih krajih niti misliti ne moremo, ki bi ne imela, „kranjskega vertnarja“. Jezik v tej 112 strani debelej knjižnici je čist in tako umeven, da ga lahko vsak priprost kmetič razumê. Knjigi je pridjana tabela sadjerejskega orodja in nekoliko načinov požlajnenja. Mi ne moremo drugega, nego da zakličemo: Učitelji! ki še nemate v šolarske knjižnici „kranjskega vertnarja“, sezite po njem, dokler se še dobi v Blaznikovej tiskarnici po 40 kr. iztisek.

54. **Josafat. Kraljevi sin iz Indije.** Iz pisem gospoda Krištofa Šmida. V Ljubljani. Natisnil in založil Jož. Blaznik. 1840. 8°. 127 str.

Gotovo ga nij nobenega slovenskega učitelja, kateremu bi ne bilo znano imê Krištof Šmid. — Zatoraj bi bilo vodo v Savo nositi, ako bi hoteli kaj več izpregovoriti o spisih slavnega Krištofa Šmida. On je bil gotovo najboljši pisatelj za nemško mladino in njegovi spisi so uže malo ne v vse evropljanske jezike prevédeni. Tudi v slovenskem jeziku je uže nekoliko njegovih spisov zagledalo beli dan, ali žalibog to v onêj dôbi, ko se je slovenščina jedva razcvetati začela. Zgoraj omenjena knjižica je tiskana leta 1840 in zatorej je jezik v tej knjižici uže zastaral in knjižica je tudi s starim črkopisom tiskana. Želeti bi bilo, da se Josafat po novejši slovnici nekoliko opili in vnovič izdá na svetlo. A poprej je treba, da se stara zaloga razproda. Mi bi tedaj Josafata priporočali farnim bukvarnicam, kjer je po faráh še mnogo ljudi, ki so

vajeni le starega črkopisa. Cena knjižici je zelo nizka, ker ne stane več nego borih 10 kr.

55. **Timotej in Filemon.** Zgodba keršanskih dvojčkov. Spisana od Krištofa Šmida, poslovenil Fr. M — č. V Ljubljani, 1842. Natisnil in založil Jož. Blaznik. 8°. 90 str.

Vse to, kar smo o Josafatu rekli, stoji tudi v tej knjižici. Tiskana je s starim črkopisom in zastarala je tudi, kar se tiče jezika. Treba bi jo tedaj predelati in v novič natisniti, kar bi Blaznikovi dediči gotovo radi storili, ako se bi prvi užé 34 let stari natis razprodal. Priporočamo jo vsem farnim knjižnicam in tudi gospodom učiteljem, da jo priporočajo takim ljudem, ki so Bohoričice vajeni. Knjižica stoji 10 kr.

Dopisi in novice.

Iz Dolenjskega. Učitelji Rudolfovega (novomeskega) šl. okraja so imeli 28. sept. t. l. okrajni učiteljski zbor s sledečim programom: 1. Volitev 2 zapisnikarjev. 2. Opazke okrajnega šolskega nadzornika o tem, kar je pri obiskovanji šol zapazil. 3. Obravnava sledečih poprej pisмено izdelanih vprašanj: a) Kako je učitelju postopati pri bralnem poduku, ko so se učenci užé mehanično brati privadili in kakov namen združevati? b) Kako učence v šoli v pazljivosti obderzati? 4. Račun knjižarnega odbora in volitev novega odbora? 5. Volitev dveh udov v okrajni šol. svet za prihodnjo 6letno dobo. 6. Razni nasveti posameznih udov, in 7. volitev stalnega odbora za posvetovanje vprašanj za prihodnje učit. zborovanje. — Točno ob $1\frac{1}{2}$ 10., kakor je bilo napovedano, zbrali so se učitelji Nov. okraja 26 po številu v Nov. šolskem poslopji. G. okrajni nadzornik K. Legat pozdravi pričujoče priserčno, ter v svojem govoru razvija korist učit. zborovanje. — Točno ob $1\frac{1}{2}$ 10., kakor je bilo napovedano, zbrali so se učitelji Nov. okraja 26 po številu v Nov. šolskem poslopji. G. okrajni nadzornik K. Legat pozdravi pričujoče priserčno, ter v svojem govoru razvija korist učit. zborovanje. — Potem se pristopi k prvi točki dnevnega reda. Za zapisnikarja se volita g. g.: Kutnar in Globe. — Za tem pride druga točka. G. nadzornik v lepem govoru razklada opazke, katere si je nabral pri obiskovanji šol. Povdarja napredek pri mnogih šolah, graja pa tudi, kar je najdel graje vrednega. Zlasti povdarja, da naj iz šole zgine tako imenovani »šolski glas« pri branji; da se v nekaterih šolah v jezikovem nauku premalo podučuje. V številjenji se sploh dobro podučuje, vendar tudi tukaj dela svoje opazke, kakor tudi v realističnih predmetih, o katerih omeni, naj se saj toliko podučujejo, kolikor je na podlagi berila mogoče in se po deželi more storiti. Risanje je sim ter tje pomanjkljivo, kar se opravičiti da s tem, da učenci nimajo potrebne priprave. Telovadba se tudi vkljub zaprekam, ki se sim ter tje slišijo, zadosti dobro goji, zlasti v novom. lj. deški šoli. Slednjič sklene s tem, da učitelje opominja zvesto spolnovati svoje težke dolžnosti — če tudi je plača majhna — bode plačilo v nebesih večje. Po dokončanem govoru pristopi se k 3. točki d. r. O vprašanjih te točke govorili so: o vprašanji a) gg.: Gantar, P. Florentin, Kunšič, v katerih so iz raznih stališč razjasnjevali, kako naj se uči logično branje in kak namen naj se z branjem združuje. O drugem vprašanji te točke govorili

so nemško g. g.: Globe, Javoršek, Franke in Kutnar, ki so povdarjali potrebnost pazljivosti ter razne pripomočke svetovali, kako učenci pazljive ohraniti. G. nadzornik je pri vsakem govoru potrebno razjasnoval. — 4. Pervomestnik P. Sigmund Jeraj prebere račun za nakupljene knjige, ki se enoglasno odobri. Tukaj opomni c. k. okr. glavar K. Ekel, ki je bil ves čas pričujoč, da je g. nadzornik za lansko in tudi za letošnje leto (1876/7) daroval po 10 gl. okr. knjigarni. Po tem se v odbor enoglasno izvolijo g. g.: P. S. Jeraj, J. Novak in Franke, gledé na to, da pri knjigarni so vajeni odborniki najbolj. — 5. Za uda c. k. okr. šol. sveta bila sta po večkratni volitvi in dolgem posvetovanju izvoljena g. g.: P. Sigmund Jeraj in J. Novak. — 6. Pri 6. toč. (razni nasveti) se oglasi g. Novak ter predlaga, naj se dela na to po postavni poti, da se »šiba« za razujzdane učence zopet vpelje s pametno rabo, kar se enoglasno sprejme. — 7. V stalni odbor za posvetovanje vprašanj za prihodnji zbor bili so voljeni sledeči g. g.: A. Kunšič, P. Hugolin Sattner, J. Franke in J. Novak. Po dokončanem zborovanju izreka še g. nadz. Legat zahvalo učiteljem za pridno vdeležbo, g. c. k. okr. glavarju za njegovo pričujočnost, poslovlja se od učiteljev, ker je njegova 6letna doba pretekla, ter se jim priporoča v spomin. G. c. k. okr. glavar Ekel izreka željo, naj bi bil g. nadzornik še za prihodnjih 6 let izvoljen. Navzoči učitelji to željo sprejmo z »živijo-klici« na priljubljenega jim g. nadzornika in na obče spoštovanega c. k. okr. glavarja.

Zbor je bil sklenjen o 1 uri. Potem je bil skupni obed pri g. F. Foršček-u pred Mostom. —

— *Vdovsko učiteljsko društvo za Kranjsko* je imelo občni zbor 28. septembra v dvorani katoliške družbe. S predsednikom g. dr. Jarcem se je zbralo okoli 30 udov, med temi tudi 3 iz Štajarskega. Predsednik prijazno nagovori navzoče, potem bere blagajnik in tajnik poročilo o društvenem premoženju in delovanju. — Račun pr. 1. je bil že udom od drugod znan in tudi tukaj se je navzočim razdelil, tajnik prebira račun in o vsaki točki potrebno razjasnuje. — Društvo šteje sedaj 66 udov, med letom je pristopil g. Gašperin iz Kerškega in je bil sprejet kot ud vže z l. 1876, a umerl je g. Janez Simonič, poslednji učitelj pri sv. Jurji na Ščavnici poleg Radgone, bil je ud vdovskemu društvu, od kar se je društvo začelo, ker je bil tačas pri sv. Jerneji na Kranjskem. Udje, izselivši se iz dežele, ako tega žele, ostanejo še udje kranjskemu učiteljskemu društvu, ako so bili od kraja pri tem društvu. — Odborovih sej je bilo troje, v katerih so se reševale društvene zadeve. — Poročilo blagajnikovo. Vdovam in sirotam se je splačalo 718 gl. 4 kr. Podpiranih je bilo vdov: 7; od teh se je omožila 1, a umerla tudi 1. — Sirot je bilo podpiranih: 19, in sicer nekaj (6) po starih pravilih po 12 in 15 gl. na leto, druge pa po nov. prav. po 20 gl. na leto. — Vdovam (7) priraste še 1, in 17 sirotam še 6 sirot tedaj bode društvo imelo podpirati 8 vdov in 23 sirot, ako smert ne bode kosila med učitelji tako, bodo troški pri tej točki za 200 gl. večí od sedaj.

Premoženje je v deržavnih obligacijah, shranjuje je g. predsednik; dolžno pismo je pa od učitelja, ki se je na Štajarsko selil, a ta gospod nam je obresti za naprej še odrajtal, tedaj društvo pri njemu dosihmal ni prišlo do škode, a posodniku je bilo kolikor, toliko pomagano.

Na dolgu sta 2 uda letnino za 2 leti, 1875 in 1876. Od teh jeden J. N. prosi odloga, ter želi ostati še ud društvu, drugi J. K. niti ne odgovarja na pisma, a 1 je dolžan letnino za 1876, drugi dolžniki se več ne prištevajo udom; ako bi hoteli pristopiti, bi veljale njim ista pravila, kakor na novo vsto-

pivšim. Razgovor o poročilu. Tajniku se naroča, naj odpiše učiteljema, da dolg poravnata do novega leta s 6 % obresti, ko ta obrok mine, odstopi g. J. K. po §. 5. l. b. iz vdovskega društva. — Prošnja g. Lenarčiča, jeroba Petrovčičevih sirot, za povišanje podpornine 3 sirotam, ki so sedaj brez očeta in matere in imajo na leto 15 gl. od vdovske blagajnice. Podpornina se na polovico povikša, z ozirom na §. 12. društ. pravil. — Prenaredba društvenih pravil. II. Društveniki in odborniki. Občni zbor sklepa: §. 5. c) kdor je odstavljen učiteljstva, se ima glasiti: „*kdor je zaradi kacega hudodelstva odstavljen učiteljstva*,“ in po nemški: „*durch Entfernung eines Mitgliedes vom Lehrfache in Folge eines Verbrechens*“. III. Vplačevanje. §. 7 se ima glasiti: „*Vsak društvenik, kedar pristopi k temu, plača vstopnino; ta znaša toliko goldinarjev, kolikor let je star ta, ki pristopa*,“ in v nemškem: „*Jedes Mitglied hat beim Eintritte in den Verein ein Antrittsgeld zu entrichten. Dieses beträgt so viele ganze Gulden, als der Einzutretende Lebensjahre zurückgelegt hat*.“ §. 9. naj se glasi: „*Kedar se kak društvenik oženi, naj to sporoča društ. odboru najkeseje v 1 letu in naj doplača letnine kot oženjeni, ako to opusti, vdova nima pravice do pokojnine, niti otroci do podpornine*.“ §. 11. naj se ves opusti. — IV. Pokojnina in podpornina. §. 12. zadnje verste se imajo prihodnje glasiti tako-le: „*Onemoglim društvenikom sme odbor od leta do leta privoliti podpornine toliko, kolikor se more premoženja v to izdati*“, drugo ostane, in po nemški: „*Dienstunfähigen Mitgliedern darf der Ausschuss von Jahr zu Jahr (von Fall zu Fall) eine jährliche Unterstützung bewilligen (zuerkennen) u. s. w.*“

Prihodnjemu odboru se nalaga, da podaje prenarejena pravila slavni vladi v poterjenje.

Posamezni predlogi. G. Janez Barle iz Slovenje Gradca želi vplačevanje letnine po nakaznicah, in tajnik naj sprejem poterjuje po korrespondenckartah, v ta namen naj vsak priloži letnini še 2 kr. za odgovornico. — Tajnik pristavlja, da tudi on tega želi, prilično naj bi se pa poslala vplačilna knjižica, on sicer vsak znesek zapisuje v dnevnik in potem v glavno knjigo, a primeri se pa vendar lahko, da se kak znesek ne vpiše dvakrat, v takem slučaju ima pa plačnik receptis od pošte in marko za pobotnico.

V pregledovalce računov se volijo g. g.: Arko Matija iz Hrenovic, Barle Janez iz Slovenje Gradca in Kavčič France iz Dragatuša.

Volitev predsednika in blagajnika. Per acclamationem se voli bivši predsednik, prošt dr. Anton Jarec in blagajnik Matej Močnik. Tudi bivši odbor g. g.: Jan. Borštnik, Jernej Čenčič, France Govekar, Blaž Kuhar, Andri in France Praprotnik, Ivan Tomšič, ostane za prihodnje leto. Zbor se zahvaljuje predsedniku za trud in gospodarenje, ta pa sklepa skupščino s prijaznim nagovorom, in pregledovalci takoj pregledujejo s predsednikom blagajnico in račune.

— *Letno sporočilo narodnih šol v Ljutomerskem okraju* v šolskem letu 1875—76 ima I. zgodovinske čertice narodnih šol v Ljutomerskem okraju ter našteva: 1. Čveterorazrednico (z dvema dekliskima razr.) in 1 razr. realke v Ljutomeru. V Ljutomeru je bila poprej imenovana farna glavna šola, namesto trivialne šole, ustanovljena l. 1860, in lrazredna nižja realka je od l. 1863, toraj že 13 let. 2. Dvorazrednico pri sv. Križu. 3. Dvorazrednico pri Mali Nedelji. 4. Enorazrednico v Cezanjevih. 5. Enorazrednico v Veržeji. — Ako je že sploh misel zapisovati dnevne prigodke pohvalna misel, ker kaže človeka,

ki premišluje in presoja, koliko bolj more školnika zanimivati zgodovina šole, kjer deluje, in zopet je prvi to pot nastopil, vsaj javno — g. Lapajne. II. Šolska naznanila. V Ljutomeru so podučevali na ljudski šoli 4 učitelji in 2 učiteljici, v 1 razredu realke 1 učitelj, a veronauk 3 duhovni po 4 ure na teden. Pri sv. Križu sta podučevala 2 učitelja in 2 duhovna, a v Mali Nedelji, v Veržeji, v Cezanjevcih 1 učitelj in 1 katehet. — Nauki so bili tisti, katere prepisujejo šolske postave. Učni jezik je bil slovenski, a nemščina je bila učni predmet. (Tam na skrajni meji slovenskega jezika beržkone srenje na to silijo, da se podučuje tudi v Irazrednicah v nemškem jeziku.) V ženskih ročnih delih se je podučevalo po vseh šolah, razen v Cezanjevcih. — Šolsko leto se je začelo z 2. in 3. novembrom s sveto mašo, a končevalo 14. septembra.

Razredba kaže, da so imeli v vsakem razredu po 2 oddelka (višjega in nižjega), kar podučevanje javlove pospešuje, a je v postavi utemeljeno. Skupni razgled kaže v Ljutomeru v IV razredih (539) in v realki (27), skupaj 566, pri sv. Križu v II razredih 285, pri Mali Nedelji tudi v II razredih (a z 1 učnikom) 151, v Cezanjevcih 121 in v Veržeji 91, skupaj tedaj 1214 šolo obiskajočih otrok. Šolsko leto se bode začelo 3. novembra 1876. — To poročilo je v marsičem zanimivo, a obžalovati moramo, da se na Kranjskem čedalje bolj opušča izdavanje konecletnih šolskih program. Pomanjkanje denarja je menda tu le pretveza, a novotarija bajè pravi vzrok, kar je nekdanj bilo, mora vse nehati, mogoče, da se to čez nekaj časa zopet vpelje, kar se sedaj opušča, ker razlika mika.

— *Iz Ljubljane.* C. k. mož. učiteljišče ima letos v I. tečaju 37, v II. 25, v III. 18, skupaj tedaj 80 gojencev, v pripravnici (Vorbereitungsklasse) jih je 41, skupaj tedaj 121; na m. vadnici jih je v I. razredu 42, v II. in III. po 41, v IV. 39, skupaj tedaj 163. — Učitelji na vadnici se lahko v pest smejaajo. — Na I. mestni šoli jih v 2., 3. in 4. razredu blizu po 100, in kdor se na vadnici lepo ne obnaša, nočejo ga, idi, kamor ti je drago, namreč v mestno šolo. — Na c. k. žensk. učiteljišču jih je v I. tečaju 46, v II. 36, v III. 25, v IV. 31, skupaj tedaj 138, na ž. vadnici jih je v I. razredu 24, v II. 25, v III. 26, v IV. 33, skupaj tedaj 108 učenk. — Na vadicah imajo učitelji in učiteljice po 1000 gl. plače, a na mestnih šolah po 700 gl., dela in truda je pa po mestnih šolah gotovo polovico več. — A tega ne povemo zato, kakor, da bi komu boljše osodo zavidali, samo konstatujemo to, kar je — resnične razmere. —

— † „*In grob nemilo zine, angelj iz sveta mine.*“ Te besede se dajo obrniti na g. Luka Dolence, župnika v Šmartnem Spod. Tuhina, ki je ravno kar 10. t. m. v 63. letu svoje starosti v Gospodu zaspal. Bil je ranjki močen v besedi, spreten v peresu, njegove pridige, katere je »Slov. Prijat.« svoj čas pri-
našal, so zelo čislane, neutrudljivi učenik v cerkvi in šoli, zraven pa tako ponižnega, vljudnega in priserčnega obnašanja, da ga je vsak, kdor ga je poznal, čislal in spoštoval, a meni je bil svoje dni v Kamniku prvi in nepozabljeni učenik pri šolskem podučevanju, ne toliko z besedo, kolikor z zgledom, in vljudnim obnašanjem. Bil je pa tolikanj maren, da je pri svojih mnogih poslih zmirom toliko časa najdel, da je pri šoli pomagal, ni ga bilo najti postrežljivejšega človeka, kakor je bil on. Ni tukaj moj namen življenja ranjkega popisovati, a težko mi je, da bi ne omenil ranjkega v šolskem listu, ki se je tolikanj trudil pri poduku mladini. Poslovivši se letos od njega, nisem si mislil, da ga zadnjikrat vidim v življenji. A taka je, — smert ne zbira. In tako sedaj počivata na pokopališču v Šmartnem Spodnjega Tuhina dva verla moža, Slovencem dobro

znani skladatelj cerkvenih pesem, Luka Dolinar in Luka Dolenec, v življenji si prijatla, tudi po smrti skupaj počivata. Nam pa daj milostljivi Bog po zgledu ranjkih, ki so pred nami časnost zapustili, pravično živeti in zveličansko umreti.

— *Slovensko slovstvo*. Dobili smo v roke: »Navod k prvi in drugi računici za slovenske ljudske šole. Spisal dr. vitez Franjo Močnik. Drugi, po novih učnih črtežih predelani natis. Stoji mehko vezan 35 kr. Na Dunaji. V c. k. zalogi šolskih bukev. 1876.« Te knjige smo uže davno želeli, ker je bil poprejšni navod uže zastaran, pa se tudi nij ujemal z novimi učnimi črteži. Knjiga je na lepem, debelem papirju in v velikej obliki tiskana. Prav veseli smo, da je c. k. zaloga šolskih knjig začela take knjige, ki so samo za učitelje, a ne tudi za otroke, v lepšji in večji obliki izdajati na svitlo. Tudi to nam je všeč, da sta oba návoda (k prvi in drugi računici) skupaj v jednej knjigi.

Knjigo je na slovenski jezik preložil gosp. Ivan Tomšić in smemo zadovoljni biti s čisto, gladko in lahko razumljivo slovenščino. Cela knjiga obsega 112 strani. — Mi si nobenega slovenskega učitelja misliti ne moremo, da bi ne imel zgoraj omenjenega návoda.

— *Fizika in kemija* v nemškem jeziku spisal Decker a na slovensko preložil J. Lapanje, nadučitelj v Mariboru. — Namenjena je ta fizika ljudskim in meščanskim šolam ter se priporočuje učiteljem in učencem. Nemški original je doživel že V. natis, in ga je vlada odobrila, tedaj se smemo nadejati, da se bode tudi slovenski prevod odobril. Dobiva se pri Karol Gerold-ovem sinu na Dunaji (Barbaragasse št. 2.) in pri vseh bukvarjih po 70 kr. In zopet je g. Lapanje preskerbel slovenskim šolam novo učno knjigo; mi le želimo, da bi tudi ljudske šole toliko napredovale, da bi se v njih dala fizika in kemija z vspehom podučevati.

— *Zbirka šolskih postav in ukazov* je izdal »krain. Lehrerverein« v Ljubljani v slovenskem in nemškem jeziku. Cena je tej zbirki 1 gl. 50 kr. Dobiva se pri Kleinmajerju v Ljubljani. S to zbirko bode mnogim, vzlasti krajnim šolskim svetom, vstreženo.

Iz Ljubljane. Volitev dveh zastopovalcev mestnih učiteljev v šolski svet za mesto Ljubljansko, in rešitev uganjke »kdor nareja, ta ne potrebuje, kdor kupuje ta noče, kdor potrebuje ta ne ve zato.« — 5. t. m. so se zbrali mestni učitelji (29) pod predsedništvom c. k. okraj. šolsk. nadzornika, ravnatelja g. Hrovatha. Izvoljen je bil s 24 gls. g. Fr. Raktelj s 15 gls. in g. L. Belar, oba iz druge mestne šole; g. Andri Praprotnik, od prve mestne šole, je dobil 14 gls.; volili so ga namreč njegovi kolegi in iz med vadnic in učiteljskih tisti, ki pošteno mislijo o mestnih učiteljih, a g. Belarja so volili njegovi kolegi bajé jednoglasno, t. j. z 1 glasom, druge glasove so mu dali: vadnici in učiteljski, odločile so pa učiteljice na mestnih šolah, zarad tega so pa tudi dekliške šole s svetnimi učiteljicami veliko boljše od nunskih dekliških šol? Taka je tedaj rešitev omenjene uganke. V sedanjih okoliščinah bi bilo morda najmodrejšje, ko bi mestni učitelji izvolili vsaj 1 svojih zastopovalcev izmed glavnih učiteljev, slabejši bi gotovo ne bil, kakor marsikateri ljudski učitelji, ki v zborih sami sebe zastopujejo.

— *Mestni deški šoli* in sicer I. v c. k. licealnem poslopji in II. na Cojzovem grabnu ste postali tekom leta šrazredni, t. j. podučuje se po učnem

čertežu za 5razredne šole, tako se vsaj ognejo oddelkov v II. III. in IV. razr., za otroke je tudi večja spodbuda, ako pristopijo iz IV. razreda v V. razred in se v marsičem učava prenaredi. V I. mestni šoli je v 5 razredih 409 učencev, v II., III. in IV. razredu otroci sede tako gosto, kakor da bi jih od verha dol nametal. Otroci iz okolice, ki niso v Ljubljano všolani, hodijo od šole do šole, ter hočejo sprejeti biti, a ravnatelja jih pošiljata drug drugemu, v I. mestni šoli ni ga prostora drugače, ako bi klopi postavili v dvoje nadstropje. V veronauku podučuje na I. mestni šoli v. č. g. Jakob Dolenec, kaplan pri stolni cerkvi, in na II. mestni v. č. g. Janez Rozman, vikarij pri sv. Jakobu, ta gospod podučuje tudi v veronauku na protestantovski šoli; v. č. g. Boštjančič poprej učenik veronauka v mestnih šolah je še vedno bolan; ni čuda, podučevanje na mestnih šolah ni lahka stvar, število ur za veronauk je tudi pičlo, in g. B. ni podučeval samo v predpisanih urah, temveč kedar je čas in priliko imel. V odborovi seji ljub. mesta je bilo sklenjeno, da dobiva g. B. še zanaprej svojo odločeno nagrado, tudi namestovalca bosta dobivala za svoj trud po 20 in 30 gl. — »Non ligabis os bovi trituranți.« —

— *Zavetišče za dečke v hiralnici sv. Jožefa* na Šempeterskem predmestji se je slovesno otvorilo 24. p. m. Pri svečanosti je bil navzoč ljubljanski župan, g. Lašan, g. predsednik kupčijske zbornice in mnogo prijateljev in dobrotnikov temu zavodu. Konec slovesnosti so bili dečki prvič pogostovani v pričo ginjenih starišev in veselih dobrotnikov. Društvo sv. Vincenta, ki je letos osnovano, odperlo je tukaj novo polje svoji delavnosti. Že je sprejetih 17 dečkov, ki pridejo po dopoldanskem nauku tje in so tam pod nadzorstvom toliko časa, da v šolo odhajajo, v četrtek in sploh v praznih dneh so pa večidel tam. Človeku se serce vesolja taja, ko vidi pri obedu zadovoljne obraze dečkov. Usmiljeni Bog naj naklone dobrotljiva serca temu blagemu početju.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Štajerskem. Na 2razredni šoli v Vidmu, IV. plač. raz., se stalno, ali tudi začasno, oddaja služba podučitelju ali podučiteljici s sistemovano plačo ali remuneracijo in s prostim stanovanjem. Prošnje do 18. oktobra kraj. šolskemu svetu v Vidmu.

Premembe pri učiteljstvu.

G. Janez Uršič, poprej v Zgornjem Tuhinu, pride začasno v Tunjice pri Kamniku; g. France Kliner iz Jesenic k sv. Vidu pri Cirknici, g. Florijan Rozman iz Postojne v Senožeče, a g. Andri Lah iz Ribnice v Postojno (zač.), g. Janez Furlani, podučitelj v Mariboru, za podučitelja in g. Štefan Čampa iz Vipave za pomožnega učitelja na c. k. deško-meščansko šolo v Terstu. Spraš. učit. kand. g. g.: Jernej Ravnikar za II. učit. v Komend pri Kamniku; Konrad Mally v Šent-Kocijan pri Turjaku, Martin Lorgier v Kopajnu, Jože Topolovšek v Zagorje, gna. Marija Stuhly v Ribnico. V Černuče, a ne na Dobrovo, pride g. Rihteršič iz Kopanji (zač.). Stalno se umestujeta: g. France Papa, nadučitelj, in g. Janez Dovar, 2. učitelj na 4-razredni lj. šoli v Kočevji. G. g. Jožef Kern in Andri Kremžar, spraš. učit. kand., odločena za Vrabče in Šentkocijan, sta oblekla vojaško suknjo. — Gna. Ana Bold, poprej pomožna učiteljica za francoski jezik na žen. učiteljsišču, napravlja v Kranji zasebno deklško izrejaljšče, in gspa. Marija Anfosi je pomožna učiteljica za francoski jezik.